

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Кафедра інженерної педагогіки та мовної підготовки

Методичні вказівки

до самостійної роботи з дисципліни

«ОСНОВИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

для студентів першого курсу

денної та заочної форм навчання

спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)

галузі знань 01 «Освіта»

Кривий Ріг
2018

Укладач: Хоцкіна С. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки.

Рецензент: Сулима Т. С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки, учений секретар КНУ.

Відповідальна за випуск: Ланова І. В., старший викладач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки.

У методичних вказівках до самостійної роботи подається перелік тем курсу, завдань для самостійної роботи, рекомендована література, методичні поради до виконання пропонованих завдань, інформаційна довідка, питання для самоперевірки. Методичні вказівки призначені для студентів першого курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 «Освіта».

Розглянуто на
засіданні кафедри
інженерної педагогіки
та мовної підготовки
Протокол № 9
від 21 березня 2018

Схвалено на вченій раді
факультету інформаційних
технологій

Протокол № 8
від 23 березня 2018 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Завдання до самостійної роботи	5
Тема 1. Наука як соціальний інститут та форма суспільної свідомості.	6
Тема 2-3. Методологічні основи наукового пізнання.	8
Тема 4. Теоретичний пошук у педагогічному експерименті .	9
Тема 5. Вивчення інформаційних джерел із проблеми дослідження.	11
Тема 6. Організаційно-методичні засади дослідження. Правила роботи над практичним розділом наукового дослідження.	14
Тема 7-8. Методика наукового пошуку в науково-дослідних роботах.	18
ЛІТЕРАТУРА	24
ДОДАТКИ	26

ПЕРЕДМОВА

Досягнення мети освіти щодо всебічного розвитку особистості, вимагає підготовки нової генерації педагогічних кадрів. У розв'язанні окресленої проблеми чільне місце посідає курс «Основи науково-педагогічних досліджень», який розпочинає цикл психолого-педагогічних дисциплін та логічно пов'язаний з основними курсами педагогіки і психології, відповідно, є підґрунтям професійної підготовки студентів у контексті вивчення профільних дисциплін.

Самостійна робота – це форма управління та самоуправління самостійною діяльністю студентів. Роль самостійної роботи в умовах сучасних педагогічних технологій значно зростає. Прищеплення вмінь і навичок самостійної роботи майбутніх фахівців – найважливіше завдання вищої школи. Знання можуть застаріти. А вміння самостійно працювати, самозбагачуватися новими знаннями є необхідним духовним капіталом.

Самостійна робота передбачає виконання студентами в навчальний і позанавчальний час системи завдань задля засвоєння професійних знань, умінь і навичок; понятійної нормативної бази, спрямованої на формування професійного світогляду, творчого стилю діяльності.

Метою методичних вказівок до самостійної роботи з дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» є надання допомоги студенту в поглибленому оволодінні знаннями курсу, формуванні умінь роботи з навчальною і науковою літературою, першоджерелами, забезпечення умов для особистісного професійного зростання як майбутнього педагога професійного навчання.

Відповідно, самостійна робота сприяє:

- свідомому засвоєнню нормативно-педагогічної бази знань, що складають основу професійної підготовки;
- розвитку творчого мислення, творчих здібностей;
- формуванню творчої особистості;
- підготовці студентів до інженерно-педагогічної діяльності;
- формуванню якостей особистості, що необхідні для самореалізації (ініціативність, організованість, наполегливість, впевненість, самостійність);
- підготовці студентів до науково-дослідної роботи;
- формуванню вмінь працювати з науковою і навчальною літературою.

Значний обсяг самостійної роботи ґрунтується на роботі з теоретичним матеріалом. Блок практичних завдань має творчо-практичне спрямування, що сприяє формуванню навичок науково-дослідної діяльності майбутнього фахівця.

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теми робочої програми курсу	Завдання для самостійного опрацювання
1. Наука як соціальний інститут та форма суспільної свідомості.	<p>Підготувати презентаційні доповіді за пропонованими темами</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні етапи розвитку науки (<i>наука середньовіччя; класична пранаука – переднаука Стародавнього світу, античності; наука; некласична наука; постнекласична наука</i>). 2. Українська наука на ранніх історичних етапах. 3. Українська наука сучасної доби. 4. Внесок українських науковців у світову цивілізацію.
2-3. Методологічні основи наукового пізнання.	<p>Проаналізувати природу компетентності, встановити логічні зв'язки компонентів (взаємозумовленість компонентів та компетентної поведінки (класифікація Дж. Равена). Роботу письмово оформити та усно захистити.</p>
4. Теоретичний пошук у педагогічному експерименті	<p>Складання змісту та визначення завдань наукового дослідження за індивідуальними затвердженими темами наукових досліджень (здати на перевірку).</p>
5. Вивчення інформаційних джерел із проблеми дослідження.	<p>Складання бібліографії за темою наукового дослідження (з дотриманням правил оформлення). Формулювання мети, гіпотези та завдань дослідження.</p>
6. Організаційно-методичні засади дослідження. Правила роботи над практичним розділом наукового дослідження.	<p>Визначення й обґрунтування педагогічних умов та їх практичної реалізації у власному науковому дослідженні (за узгодженими темами). Розроблення категоріального апарату курсової роботи. Формулювання логіки та структурної специфіки практичного розділу.</p>
7-8. Методика наукового пошуку в науково-дослідних роботах.	<p>Оформлення наукових позначень власного дослідження. Визначення наукової новизни та практичної значущості дослідження (чітко прописати позиції відповідності).</p> <p>Завдання: Розробити матеріали для презентації результатів наукового дослідження з дотриманням логіки та вимог оформлення.</p>

Тема 1. Наука як соціальний інститут та форма суспільної свідомості.
Завдання: Підготувати доповіді на запропоновані питання. Оформити роботу із дотриманням стандартів. Здати на перевірку.

1. Історичні етапи розвитку науки (*наука середньовіччя; класична пранаука – переднаука Стародавнього світу, античності; наука; некласична наука; постнекласична наука*).
2. Українська наука на ранніх історичних етапах.
3. Українська наука сучасної доби.
4. Внесок українських науковців у світову цивілізацію.

Література

1. Аніловська Г. Я. Університетська освіта : [навч. посіб. для вузів] / Г. Я. Аніловська, Н. С. Марушко, Л. М. Томаневич. – Львів. держ. ун-т внутрішніх справ. – Львів : Магнолія, 2010. – 375 с.
2. Введение в специальность ; под ред. Л. И. Рувинского. – М. : Просвещ., 1988. – 208 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 2009. – 376 с.

Методичні вказівки

Під час опрацювання літератури варто детальніше зупинитися на таких позиціях:

1. Історичні етапи розвитку науки (*наука середньовіччя; класична пранаука – переднаука Стародавнього світу, античності; наука; некласична наука; постнекласична наука*). Коротка характеристика.

2. Українська наука на ранніх історичних етапах (наукові знання Київської Русі – «Повчання Володимира Мономаха», права – «Руська правда»; *Володимир Мономах* «Повчання дітям»; переклади з візантійських, грецьких, пізніше єврейських, арабських, латинських джерел; перекладні візантійські хроніки (*Іоанна Малаги, Георгія Амартоли*); *Олександр Македонський* «*Олександрія*»; граматики, словники-лексикони (Пампи Беринди, Лаврентія Зизанія, Мелетія Смотрицького); Львівське Успенське братство; *Лаврентій Зизаній* – «*Лексик*» (тобто церковнослов'янсько-український словник) і «*Граматику*» та *Памва Беринда* – «*Лексикон слов'яно-руський*»; Львівське братство «*Порядок шкільний*»; Київська колегія та 1633 р.; Філософські праці *Й. Кононовича-Горбацького, І. Гізеля, Й. Кроповського, Ф. Прокоповича, М. Козачинського, Г. Кониського, Г. Сковороди, Я. Козельського; Петро Могила, Феофан Прокопович*; українські філософи *І. Гізель, Г. Щербацький, Ф. Прокопович; Г. Сковорода*, «*Грамати́ка словенскія правилное синта́гма...*» *М. Смотрицького* (1619 р.); «*Лексикона славеноросский й ймень толькованіе*» *Памви Беринди* (1627 р.); мова «*Літопису Самовидця*» і літопису *С. В. Величка*, віршів *Г. С. Сковороди* і драм *Г. Кониського; «Енеїда» І. П. Котляревського*).

3. Українська наука сучасної доби (академік математик *М. П. Кравчук*; обґрунтування *М. М. Криловим* і *М. М. Боголюбовим* загальної теорії

динамічних систем; *С. Н. Бернштейн* та розроблена аксіоматика теорії ймовірностей; будівельна механіка – *К. К. Симінський, Є. О. Патон, Б. М. Горбунов, Ф. П. Белянкін*; споруд, теорія розрахунку – *В. М. Корноухов, О. А. Уманський, М. Д. Жудін*; лабораторія зварювання *Є. О. Патона та ін.*

4. Внесок українських науковців у світову цивілізацію (Конституція України Пилипа Орлика; класики науково-педагогічної – Кость Ушинський, Софія Русова, Григорій Ващенко і відомі за радянських часів Антон Макаренко, Василь Сухомлинський; М. Можайський та перший літак; ракетобудування – Кибальчич, Кондратюк, Ягель, Люлька, Чоломий, Калінін, Григорович, Черновський, Івченко; І. Пулюй – попередник Рентгена у дослідженні таємних променів; Києво-Могилянська академія; С. П. Корольов та його Зоряне містечко.

Готуючи доповідь, варто дотримуватися структурної специфіки.

1. Вступ – визначається актуальність (актуальність теми).
2. Основна частина – розкривається зміст теми.
3. Підсумкова частина містить висновки, рекомендації або пропозиції.

При підготовці доповіді слід зважати на те, що на її озвучення дається 10 хвилин, а тому обсяг доповіді 10-12 сторінок друкованого тексту 14 шрифтом через 1,5 інтервали. Доповідь може містити приклади, ілюстрований матеріал.

Написання доповіді необхідно здійснювати поетапно:

1. Складання плану доповіді. План має відповідати структурі доповіді.
2. Опрацювання необхідного матеріалу та його узагальнення. Спочатку необхідно підготувати матеріал у повному обсязі, а потім скоротити його до бажаного обсягу, ретельно добираючи вихідний матеріал.
3. Написання доповіді. Послідовність викладу матеріалу у відповідності до плану.
4. Оформлення списку використаної літератури та покликань на джерела інформації.

Підготуватися до виголошення промови в аудиторії.

Аналіз виступу студента здійснюється за схемою:

1. Тема і мета.
 - цікаво? оригінально?
 - аналіз наукових підходів та обґрунтування актуальності проблематики з позиції професійної підготовки;
 - чи викликає зворотній зв'язок?
2. Основна частина:
 - цілісність розкриття теми
 - чи конкретний зміст?
 - чи досягнута мета?
 - емоційність виступу
3. Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Питання для самоконтролю.

1. Які виокремлюють етапи в історичному розвитку науки?
2. Які передумови виникнення науки мали місце у стародавні часи?
3. Перерахуйте характерні ознаки мав розвиток науки в епоху Середньовіччя?
4. Проаналізуйте характерні особливості науки Київської Русі?
5. Надайте характеристику змін, притаманних науці ХХ століття?
6. Чим характерна українська наука сучасної доби?
7. У чому полягає внесок українських вчених у світову цивілізацію?

Тема 2-3. Методологічні основи наукового пізнання.

Завдання: Проаналізувати природу компетентності, встановити логічні зв'язки компонентів (взаємозумовленість компонентів та компетентної поведінки (класифікація Дж. Равена). Роботу письмово оформити та усно захистити.

Література

1. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Болюбаш Я. Я. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
2. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності / О. І. Гура. – К., 2005. – 224 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).
4. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук : підручник. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
5. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії / Фіцула М. М. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2003. – 136 с.

Методичні вказівки

Аналіз природи компетентності, встановлення логічних зв'язків компонентів виконати за такою логікою:

з'ясування сутності поняття «компетентність» у Законі України «Про Вищу освіту» (РОЗДІЛ І. Загальні положення) (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017);

вивчити стан дослідження проблеми та її розкриття науковцями в педагогічній літературі;

відповідно до розглянутої понятійної бази проаналізувати природу компетентності, встановивши логічні зв'язки компонентів (взаємозумовленість компонентів та компетентної поведінки (класифікація Дж. Равена).

Інформаційна довідка.

Природа компетентності (класифікація Дж. Равена) та залежність компетентної поведінки від:

- 1) мотивації та здатності включатися у діяльність високого рівня

- (наприклад, виявляти ініціативу, брати відповідальність на себе, аналізувати роботу організацій);
- 2) готовність до суб'єктивно значущих дій (напр., прагнути вплинути на ситуацію за необхідності);
 - 3) готовність до сприяння підтримки та заохочення новацій і способів ефективнішої роботи;
 - 4) адекватне розуміння функціонування соціуму та адекватного сприйняття своєї ролі в колективі зокрема та соціумі загалом;
 - 5) адекватне уявлення низки пов'язаних з управлінням організаціями понять (ризик, ефективність, лідерство, відповідальність, комунікація, рівність, добробут, демократія).

Питання для самоконтролю.

1. Визначити аспекти взаємозв'язку та взаємозумовленості між поняттями «компетенція», «компетентність» у контексті компетентнісного підходу.
2. Охарактеризувати мотиваційний аспект формування компетентності.
3. Охарактеризувати роль та місце структурних компонентів компетентнісної поведінки в системі навчально-пізнавальної взаємодії суб'єктів цього процесу.

Тема 4. Теоретичний пошук у педагогічному експерименті

Завдання: Складання змісту та визначення завдань наукового дослідження за індивідуальними затвердженими темами наукових досліджень (здати на перевірку).

Література

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / Гончаренко С. У. – К. : АПН України, 1995. – 45 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).
3. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічних досліджень / Максименко С. Д. – К. : Рад. школа, 1990. – 239 с.
4. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук : [підручник]. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
5. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії / Фіцула М. М. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2003. – 136 с.
6. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – К. : Знання – Прес, 2002. – 181 с.

Методичні вказівки

Інформаційна довідка.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а

також з кінцевим результатом. Кінцевий результат дослідження передбачає вирішення студентами проблемної ситуації, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці і вимогами до ефективнішого функціонування.

Наявність поставленої мети та чітко прописаного змісту дослідження дозволяє визначити *завдання дослідження*, які можуть включати такі складові:

розв'язання певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше вдосконалення їх вивчення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо);

всебічне (за необхідності емпіричне чи експериментальне) вивчення практичних аспектів проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, причин, типових особливостей передового досвіду. Таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях;

обґрунтування необхідної системи заходів щодо розв'язання проблеми;

розробка методичних рекомендацій та пропозицій із використання результатів дослідження у практиці роботи відповідних установ (організацій).

Виконання завдань дослідження треба починати з ознайомлення з основними літературними джерелами з теми науково-дослідної роботи. З метою повного їх виявлення варто використовувати різні джерела пошуку: каталоги і картотеки кафедр та бібліотек, покажчики змісту різних комплектів спеціальних періодичних видань.

Зразок оформлення змісту курсової роботи.

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ	
1.1 Стан дослідження технологій розвивального навчання у психолого-педагогічній літературі	6
1.2 Характеристики технології розвивального навчання.....	13
1.3 Педагогічні умови ефективного використання технологій розвивального навчання на заняттях з інформатики.....	17
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2 ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИВАЛЬНОГО	

НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	
2.1 Вивчення й аналіз педагогічного досвіду використання технології розвивального навчання (з досвіду викладачів інформатики ЗВО)	26
2.2 Методичні рекомендації щодо вдосконалення використання технології розвивального навчання у процесі вивчення інформатики у ЗВО	31
Висновки до другого розділу	35
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40
ДОДАТКИ.....	42

Питання для самоконтролю.

1. За змістом та визначеною метою теми курсової роботи скласти завдання. Пояснити: у чому специфіка складання змісту та формулювання завдань у науково-дослідній роботі.
2. Як співвідносяться підрозділи Змісту та завдання курсової роботи.
3. Прокоментуйте технічні правила оформлення Змісту науково-дослідної роботи.
4. Поясніть специфіку розкриття понять змісту курсової.

Тема 5. Вивчення інформаційних джерел із проблеми дослідження.

Завдання 1. Складання бібліографії за темою наукового дослідження (з дотриманням правил оформлення).

Завдання 2. Формулювання мети, гіпотези та завдань дослідження.

Література

1. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. – Бюлетень ВАК. – 2009. – № 5.
2. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук : [підручник]. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
3. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2003. – 136 с.
4. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко : [підручник]. – К., 2006. – С. 228–231.
5. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : [підруч.] / С. В. Шевчук., І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2011. – 694 с.

Методичні вказівки

Завдання 1. Самостійна робота студентів пов'язана з опрацюванням наукових джерел, кожне з яких потребує бібліографічного опису.

Бібліографічний опис – це упорядкована сукупність даних про наукову працю, що дає змогу ідентифікувати на основі відомостей, вказаних на титульному аркуші книги або на звороті титулу.

Знайомитися з літературою слід у зворотно-хронологічному, а не прямо хронологічному порядку. Зміст видань останніх років може охоплювати матеріал попередніх наукових розробок. Тому, починаючи роботу із новою літературою, дослідник запобігає можливого дублювання та повторного огляду інформації.

Правильно складений бібліографічний список має *пізнавальне значення*, оскільки віддзеркалює наукову культуру автора, аргументованість і переконливість його тверджень та висновків, обізнаність із фундаментальними працями тощо. Список використаної літератури є завжди цікавим для фахівців, бо розкриває нові, малодосліджені проблеми певної наукової галузі та нерідко є єдиним інформаційно-тематичним джерелом. Тому бібліографія має бути бездоганною за змістом і оформленням.

Подайте приклади оформлення бібліографічного опису джерел у відповідності до ДСТУ 7.1-2009 «Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» (Режим доступу: http://www.ukrbook.net/DSTU_pabl.htm) за темою курсової роботи (15 джерел). Проаналізуйте типові помилки оформлення бібліографічного опису використаних джерел та текстового покликання на джерела використаної інформації. Зразок оформлення подано в Додатку А.

Завдання 2.

Інформаційна довідка.

Мета дослідження – це спрямованість наукового пошуку на одержання нових знань та їх експериментальну апробацію. Мета полягає у підвищенні ефективності процесу навчання – педагогічного процесу загалом.

Загальна мета наукової роботи конкретизується у дослідницьких завданнях. *Завдання* – це програма дослідницьких процесів, які відображають логіку наукового пошуку, сукупність яких дає уявлення про те, що слід зробити для її досягнення. Визначена послідовність етапів дослідження дозволяє досягти поставленої мети. Саме завдання конкретизують сформульовану дослідником мету і вказують на шляхи її досягнення.

Завдання розкривають сутність теми дослідження, знаходять своє тлумачення у висновках, що фіксують і узагальнюють результати наукового пошуку.

Послідовність визначення завдань має бути такою, щоб кожне наступне логічно впливало з попереднього. У цілісній єдності завдань відсутність одного може призвести до незавершеності всього дослідження та неможливості його використання у педагогічній практиці.

Завдання дослідження формулюються у відповідності до категорій

запланованої дії: «порівняти», «визначити» (ознаки, критерії, показники, параметри, характеристики); «побудувати» (модель, класифікацію, типологію, схему), «розробити» та «апробувати» (програму, методику, технологію, стратегію, рекомендації) тощо.

Приклад формулювання завдань педагогічного дослідження:

- вивчення історії та сучасного стану досліджуваної проблеми в науковій літературі;
- розв'язання теоретичних питань дослідження поставленої проблеми (визначення змісту досліджуваних понять, конкретизації їх структури, розробка критеріїв педагогічного діагностування та конкретизації);
- вивчення наявних психолого-педагогічних умов практичної реалізації проблеми, констатація та аналіз типових недоліків та їх причин;
- обґрунтування методики з розв'язання визначеної проблеми (основою є теоретичні дані, одержані дослідником унаслідок першого завдання, та матеріали аналізу практичної діяльності, отримані під час виконання наступного завдання);
- емпірична перевірка запропонованої методичної системи;
- розробка методичних рекомендацій (для тих, хто буде використовувати результати дослідження на практиці).
- *Гіпотеза* – це наукове припущення, яке ґрунтується на теоретичних знаннях та емпіричних даних і ще не має підтвердження (чи спростування). Гіпотеза може бути проста і складна, рівнева.

Гіпотеза формулюється як найбільш оптимальне можливе розв'язання окресленої дослідником проблеми. У випадку, коли гіпотеза не підтверджується або ж, що ймовірніше, підтверджується частково, не варто намагатися фальсифікувати результати дослідження. У науці негативний результат – це також цінний результат, який дозволяє побудувати нову модель досліджуваного явища, висунути нові гіпотези й провести нові дослідження, які дозволять отримати остаточні відповіді на окреслені проблеми.

Індивідуальне завдання.

За наведеними темами сформулювати мету, гіпотезу, завдання дослідження.

1. Розвиток творчих здібностей у навчальній діяльності студентів ЗВО.
2. Діалогічний підхід до процесу організації навчання у ЗВО.
3. Особистісно зорієнтований підхід у навчальному процесі ВНЗ.
4. Організація проблемного навчання у ЗВО (на матеріалі вивчення «Інформатики»).
5. Імітаційно-ігровий підхід в організації навчального процесу ЗВО.
6. Особистісно-діяльнісний підхід у навчальному процесі ПТНЗ.
7. Системний підхід в організації навчального процесу ЗВО.
8. Компетентнісний підхід у навчальному процесі ЗВО у процесі вивчення інформативних дисциплін.
9. Використання системи дидактичних підходів у процесі професійного

навчання у закладах професійно-технічного спрямування.

10. Контроль та оцінювання рівня навчально-професійної підготовки майбутніх операторів комп'ютерного набору (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).

Література

Основна:

1. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / [М.Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин]; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. – Бюлетень ВАК. – 2009. – № 5.
3. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – К. : Знання – Прес, 2002. – 181 с.

Додаткова:

1. Аніловська, Г. Я. Університетська освіта : [навч. посіб.] / Г. Я. Аніловська, Н. С. Марушко, Л. М. Томаневич ; М-во освіти і науки України, Львів. держ. ун-т внутрішніх справ. – 2-ге вид., пероб. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2010. – 375 с.
2. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук : [підручник]. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.

Питання для самоконтролю.

1. Як співвідносяться мета, гіпотеза та завдання дослідження?
2. Які пріоритетні аспекти мають бути враховані під час формулювання гіпотези педагогічного дослідження?
3. Подайте власні рекомендації щодо формулювання гіпотези педагогічного дослідження та співвіднесення з визначеною метою.

Тема 6. Організаційно-методичні засади дослідження.

Правила роботи над практичним розділом наукового дослідження.

Завдання 1. Визначення й обґрунтування педагогічних умов та їх практичної реалізації у власному науковому дослідженні (за узгодженими темами).

Завдання 2. Розроблення категоріального апарату курсової роботи. Формулювання логіки та структурної специфіки практичного розділу.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).

2. Сисоєва С. О. *Методологія науково-педагогічних досліджень* / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук : [підручник]. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.

3. Фіцула М. М. *Вступ до педагогічної професії* / Фіцула М. М. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2003. – 136 с.

Методичні вказівки

Інформаційна довідка.

Завдання 1. Поняття «умова» в науковій літературі визначається по-різному. У філософській енциклопедії під умовою розуміють сукупність об'єктів, необхідних до виникнення, існування або зміни даного об'єкту.

Аналіз поняття «умова» у філософському аспекті: умова – це сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин), що необхідні для виникнення, існування або зміни об'єкта [16, 286].

У словнику В. Полонським «умова» визначається як сукупність перемінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток, поведінку; виховання і навчання, формування особистості [12, 36].

У словнику-довіднику з професійної педагогіки А. Семенова визначає «педагогічні умови» як обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості [11, 243].

Н. Яковлева визначає поняття «педагогічна умова» як сукупність засобів навчально-виховного процесу, що має забезпечувати необхідний рівень навчання [25, с. 296].

У нашому дослідженні під *педагогічною умовою* розумітимемо...

Сучасному суспільству потрібна компетентна особистість, здатна брати активну участь у розвитку економіки, науки, культури. Нині набувають актуальності завдання створення сприятливих умов для виявлення і розвитку здібностей, задоволення інтересів та потреб, розвитку навчально-пізнавальної активності та творчої самостійності. Тому ми виокремимо найбільш актуальні педагогічні умови в контексті нашого дослідження.

Першою педагогічною умовою ефективного застосування активних методів у професійній підготовці визначено *створення навчального середовища, спрямованого на забезпечення самореалізації студентів у процесі навчальної взаємодії*. Назвати: хто з учених та в якому напрямі досліджував цю проблему.

Під освітнім активним середовищем ми розуміємо навчальне середовище, що будується на принципах кооперації навчальної діяльності як рівноправної взаємодії студентів у невеликих групах, що об'єднуються для вирішення загального завдання і спільними зусиллями досягають взаємної згоди.

Проблема саморегуляції не нова, але набула актуальності ... Назвати: хто з учених та в якому напрямі досліджував цю проблему.

У нашому дослідженні ми орієнтувалися на такі принципи забезпечення самореалізації навчання:

1) орієнтація на співробітництво у групах;

2) розвиток особистісного потенціалу;

3) єдність теорії та практики;

4) принцип активності, що спонукає особистість до активної позиції у навчанні.

За аналогією пояснити поняття *навчальної взаємодії* за цією педагогічною умовою. Назвати: хто з учених та в якому напрямі досліджував цю проблему.

Друга педагогічна умова ефективного застосування активних методів – використання ІКТ (інформаційних комп'ютерних технологій) на заняттях з інформатики та обчислювальної техніки.

Сучасній освіті необхідно застосовувати найновітніші інформаційні технології. Створення інформаційного середовища є ключовим завданням на шляху переходу до інформаційного суспільства. Нині комп'ютеризація навчального процесу розглядається як один із найбільш перспективних напрямів підвищення якості освіти, пріоритетним постає впровадження інформаційних технологій у навчально-пізнавальну діяльність. Назвати: хто з учених та в якому напрямі досліджував цю проблему.

Особливої актуальності набуває проблема розробки, створення та впровадження розвивальних освітніх програм, які сприятимуть адаптації до життя в інформаційному суспільстві. Назвати: хто з учених та в якому напрямі досліджував цю проблему.

Ефективність навчання з використанням електронних ІКТ забезпечує активна педагогічна діяльність в інформаційному середовищі та цілеспрямований характер навчання. Це впливає на сприйняття навчального матеріалу та його значущість, а через них – на мотивацію, активність й актуалізацію самостійної роботи студентів. Далі – деталізувати аспект мотивації з позиції психології та педагогіки, конкретизувати підходи науковців до сутності розкриття цієї проблеми. Назвати: хто з учених та в якому напрямі досліджував цю проблему.

Упровадження ІКТ у навчальний процес постає реальним і закономірним, тому слід визначити основні напрями застосування ІКТ у навчальному процесі:

– викладення нового матеріалу (використовуючи елементи візуалізації);

– закріплення отриманих ЗУН (практичні та лабораторні заняття тощо);

– контролю та перевірки знань (тести, творчі завдання);

– організації самостійної роботи;

– організації систематичної роботи студентів (за допомогою чітко встановленого графіка виконання робіт);

– тренування психічних процесів студентів (пам'ять, мислення, увага

тощо) [4]. Деталізувати сутність прописаних напрямів, наголосити на місці у системі вивчення інформатики та обчислювальної техніки.

Отже, нами виокремлено такі педагогічні умови ефективного використання у професійній підготовці майбутніх операторів електронно-обчислювальної техніки: (перерахувати, точно назвати кожен педагогічну умову).

Завдання 2.

Розроблення категоріального апарату курсової роботи. Формулювання логіки та структурної специфіки практичного розділу.

Виконання завдання доцільно починати з усвідомлення поняття «категоріальний апарат дослідження» та сутності основних категорій: проблема дослідження, тема, об'єкт, предмет, мета, гіпотеза та завдання дослідження (лекція).

Інформаційна довідка.

Другий розділ містить опис та аналіз вивчення проблеми в практиці роботи навчального закладу, пропонуються рекомендації щодо вдосконалення навчання (на прикладі вивчення дисципліни інформатика та обчислювальна техніка), короткі висновки до розділу. У практичному розділі (Розділ 2) треба чітко прокоментувати місце визначених педагогічних умов (із конкретизацією кожного окресленого поняття, визначеного в педагогічній умові) на практиці вивчення інформатики та обчислювальної техніки. Обов'язково обґрунтувати з наведенням прикладів. На основі чого подати чітко сформульовані методичні вказівки щодо вдосконалення досліджуваного аспекту педагогічного процесу з вивчення конкретної теми.

Наприклад. Опрацювавши та проаналізувавши психолого-педагогічну літературу ми побачили, що зустрічається значна кількість рекомендацій щодо вдосконалення ... у вищій школі. Але спостерігаючи за діяльністю викладачів та студентів на занятті з інформатики та обчислювальної техніки, ми розробили методичні рекомендації, які, на нашу думку, є найбільш актуальними у процесі вивчення теми «...» у вищій професійній школі.

1. Розмаїтість форм навчання, що сприяє заохоченню студентів до діяльності, мотивує їх роботу. Рольові ігри, дискусії, мозкові штурми, демонстрації, проектна діяльність, створення аудіовізуальних презентацій, робота в малих групах – усе це мотивує учнів до вивчення навчального матеріалу.

2. Поетапне ускладнення вимог. На етапі навчальної взаємодії викладач має створити ситуацію успіху задля поступового підвищення вимог. Якщо вправи включають різні рівні за складністю завдання, то кожен студент матиме змогу відчувати успіх під час виконання завдань доступного для нього рівня.

3. Надання права студентам самостійно обирати види роботи. Тому якщо альтернативні завдання формують типові поняття, треба пропонувати студентам на вибір вправи, теми для презентацій чи творчих робіт, домашні завдання.

4. Створення сприятливого психологічного клімату, за якого студенти не бояться висловити помилкову думку, знаючи, що то – пошук істини.

5. Використання на початку заняття задля мотивації, відеороликів, презентацій (практична реалізація фахівцем знань, що студенти здобули у процесі вивчення даного матеріалу).

6. Диференціація навчання, що полягає у пристосуванні змісту і процесу навчання до індивідуальних можливостей кожного студента.

7. Використання на заняттях нетрадиційних форм навчання (інтегровані ігри, брейн-ринг, рольова гра, дискусія, проблемна лекція), які необхідні не тільки для засвоєння нового матеріалу, набуття вмінь та навичок, а й для розвитку таких особистісних якостей, як: комунікабельність, співробітництво та уміння відстоювати свою позицію.

8. Використання інформаційно-комунікативних технологій, що необхідні для індивідуалізації навчання (ІКТ допоможуть урізноманітнити та інтенсифікувати процес навчання).

Питання для самоконтролю.

1. У чому різниця між педагогічними та психолого-педагогічними умовами дослідження?
2. Які поняття становлять категоріальний апарат дослідження?
3. Запропонуйте тему дослідження, складіть категоріальний апарат, педагогічні умови та прокоментуйте сутність основних понять.
4. Подайте схему

Тема 7-8. Методика наукового пошуку в науково-дослідних роботах.

Завдання 1. Оформлення наукового дослідження. Визначення наукової новизни та практичної значущості дослідження (чітко прописати позиції відповідності).

Завдання 2. Розробити матеріали для презентації результатів наукового дослідження з дотриманням логіки та вимог оформлення.

Література

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / Гончаренко С. У. – К. : АПН України, 1995. – 45 с.
2. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічних досліджень / Максименко С. Д. – К. : Рад. школа, 1990. – 239 с.
3. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. – Бюлетень ВАК. – 2009. – № 5.
4. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії / Фіцула М. М. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2003. – 136 с.
5. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання – Прес, 2012. – 181 с.

Методичні вказівки

Завдання 1.

Загальні вимоги до оформлення тексту роботи

Курсова робота пишеться державною мовою, за винятком списку джерел, де використане видання записується в оригіналі (українською, російською, англійською чи іншою мовою).

Покликання у тексті роботи на наукові джерела подаються за зразком: [3, с. 17], де 3 – номер джерела за списком літератури, 17 – сторінка. Посилання на декілька наукових видань оформлюють так: [15, с. 145; 17,

с. 125; 23, с. 147].

Цитування у тексті оформлюються за аналогією: С. Сисоєва наголошує: «Відкрита освіта дозволяє також підвищити академічну мобільність всіх, хто навчається, через розширення і вдосконалення спектрів освітніх програм, форм навчання, освітніх технологій і організаційних схем відкритої освіти» [2, с. 337].

Технічні параметри:

текстовий редактор – MS Word;

шрифт – Times New Roman;

розмір кегля – 14;

міжрядковий інтервал – 1,5;

абзацний відступ – 1,25 см.

Поля: верхнє, нижнє – 2,0 см,

ліве – 3,0 см,

праве – 1,5 см.

Вирівнювання тексту по ширині.

Нумерація сторінок – із другої сторінки ВСТУПу с. 6 (вгорі справа).

Євро перепліт.

Треба розрізняти тире (–) і дефіс (-): відмінність полягає у розмірі та наявності пробілів до і після тире. Скорочення типу: т. п., XVI ст., ініціали при прізвищах (напр., С. Мартиненко, Л. Хоружа), назви населених пунктів м. Київ, с. Іванівка друкуються через нерозривний пробіл (одночасне натискання клавіш Ctrl+Shift+пробіл). Скорочення типу 90-ті, 1-го – із нерозривним дефісом (одночасне натискання клавіш Ctrl+Shift+дефіс).

У тексті наукового дослідження подавати прізвища вчених за аналогією: С. Семеріков, Т. Сулима, О. Тарасова, І. Учитель (за алфавітом).

Кожну структурну частину курсової роботи треба починати з нової сторінки (окрім підрозділів).

Друкуються заголовки структурних частин великими літерами по центру, шрифт жирний. Крапка в кінці заголовка не ставиться. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) жирним шрифтом з абзацного відступу.

Відстань між заголовком розділу та текстом – подвійний полуторний інтервал. Заголовки підрозділів друкуються малими літерами з абзацного відступу жирним шрифтом. Крапка в кінці заголовка не ставиться. Інтервал між назвою підрозділу та текстом – подвійний полуторний.

Розміщення таблиць

Оформлення таблиць в основній частині курсової роботи

Назва таблиці подається відцентровано 14 кеглем через 1,5 інтервал.

Текст в табл. подавати 12 кеглем через 1,0 інтервал.

Якщо таблиця розривається, то на наступній сторінці позначити за зразком.

Результати дослідження рівня самооцінки та адаптованості
($n=25$)

№ з/п	Ім'я студента	Рівень самооцінки	Рівень адаптованості
1.	Вікторія	низький	низький
2.	Данило	низький	низький
3.	Юлія	високий	середній
4.	Любов	низький	низький
5.	Ольга	середній	середній

Продовж. табл. 2.1

6.	Ксенія	низький	середній
7.	Ірина	середній	високий
8.	Василь	низький	низький
9.	Ігор	середній	середній
10.	Максим	середній	середній

Інформаційна довідка. Наукову новизну мають як нові теоретичні положення, так і практичні (нормативні) рекомендації, які раніше не були відомі і не зафіксовані в педагогічній науці й практиці (тобто, можна визначати теоретичну і практичну новизну). Теоретичну новизну можуть мати запропонована дослідником концепція, виявлена закономірність навчально-виховного процесу, обґрунтований понятійний апарат тощо.

Практичною новизною може відзначатися обґрунтована нова дидактична чи методична система, правило, пропозиція, рекомендація, педагогічний засіб, вимога тощо. Залежно від типу дослідження (фундаментальне, теоретичне, прикладне) на перший план виходитиме його теоретична чи практична новизна або обидві одночасно.

Завдання 2. Результати наукового дослідження презентації мають чітко відповідати поставленим завданням (поданим у Вступі). Презентація (Додаток Б) результатів дослідження має бути побудована згідно з логікою Вступу.

Звернімо увагу на те, що електронні тексти виконують комунікативні стратегії: *стратегію привернення уваги* (виділення назви електронного тексту за допомогою зміни кольору та шрифту) і *стратегію інформування*. Головним комунікативним завданням адресата при сприйнятті електронного тексту є перехід від пасивного до активного засвоєння наданої в тексті інформації.

За типом викладу поміж наукових електронних текстів виділяються розповідні тексти, тексти-роздуми, тексти-дефініції.

Для викладу змісту курсової роботи студент готує презентацію і доповідь, розраховані на 7–8 хвилин. У завчасно й ретельно підготовленій доповіді автор обґрунтовує вибір теми, характеризує мету, завдання, гіпотезу, методи дослідження, одержані результати і висновки, відзначає їх

теоретичне і практичне значення.

Доповідь презентується у логічній послідовності виконаної курсової роботи. Однак основну частину виступу повинні скласти конструктивні розробки, конкретні пропозиції автора. Докладніше обґрунтовуються ті пропозиції, які рекомендуються для впровадження у практичну діяльність. У процесі доповіді можуть використовуватися заздалегідь написані тези та ілюстративні матеріали (таблиці, схеми, графіки), які рекомендуються демонструвати упродовж захисту курсової роботи у вигляді роздаткового матеріалу та презентації.

Варто паралельно звернути увагу на мовну та мовленнєву грамотність презентації. При цитуванні літературних джерел найчастіше використовуються такі словосполучення:

Органічна пасивна конструкція української мови – безособове речення на **-но**, **-то**, в якому домінує результативність і не передбачено виконавця:

У науковій праці комплексно досліджено...

Напрацювання узагальнено ...,

Запропоновано нову модель...,

Зібрано новий матеріал

Відомі випадки інформативної несамостійності головної частини складнопідрядного речення, що служить стереотипною формою логічного зв'язку частин міркування:

Відомо, що...;

Слід вказати на те, що...;

Необхідно підкреслити, що...

Можливі такі мовні формули, як:

Цієї ж позиції дотримуються...

Протилежну думку висловлює ...

Ці обставини дають нам підстави припускати, що...;

Усі це дозволяє висловити нам такі припущення: ...

Готуючи науковий текст, доречно урізноманітнювати палітру мовних засобів (слів, словосполучень, виразів), вибір яких залежить від смислових відношень між частинами сформульованої думки.

Мовні засоби.

1. Для передачі мотивації актуальності теми і важливості дослідження скористаємося такими мовними кліше:

Важливого значення набуває питання (проблема)...

Однією з актуальних проблем ... сьогодні варто назвати ...

Соціальне значення теми визначається...

Поміж проблем, пов'язаних із...,

Уваги дослідників останнім часом вимагає проблема ...

У зв'язку з ... особливого значення набуває питання...

Проблема ... перебуває в центрі уваги...

заслуговує на особливу увагу... ; .. посідає важливе місце...;

є актуальною...; .. давно є на часі...; . є на часі...;

є мало розробленою, ... дискусійною, ... недослідженою... фрагментарно висвітлювалася в...

не була об'єктом спеціального вивчення...

Важливо ... дослідити... ... описати (здійснити опис)

... узагальнити... ... вивчити... ... встановити... ... пояснити...

... систематизувати... ... схарактеризувати (дати характеристику) ... класифікувати...

... визначити..... підсумувати..... проаналізувати..... з'ясувати... ... розробити...

... здійснити експеримент... ... простежити... ... виявити... ... експериментально перевірити...

2. Розгляд історії та сучасного стану розроблення проблеми в науковій літературі оформлюємо такими мовними формулами:

Прийнято вважати, що...

Загальновідомо, що...

На думку (кого?)...

Відповідно до концепції... Наявні підходи щодо цього питання можна класифікувати так...

Дослідженням цієї проблеми займалися...

Цих поглядів дотримується (дотримуються)...

Гіпотезу (передбачення) про... висунув (розробив) ...

Початок напрямку (тенденції) покладено...

Нову концепцію (ідею, гіпотезу, теорію тощо) розроблено...

3. Виклад сутності дослідження містить такі мовні кліше:

Є підстави вважати...

Умови та хід емпіричного дослідження дозволяють висунути гіпотезу...

Перевіримо запропоноване припущення...

Однією з найважливіших особливостей (чого?) ... є ...

Об'єкт дослідження характеризується такими особливостями:

Зібраний матеріал підлягає структуруванню...

Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати (класифікувати, узагальнити, уточнити, конкретизувати)...

За структурою можна виокремити...

Нами зафіксовано (виявлено, з'ясовано, описано)...

4. Лексико-граматичні засоби впевненості

є впевненість у тому, що;

переконливою є позиція науковців...;

безумовно, що...; не можна не зважати на те, що; доведено, що...; загальновідомо, що.;

є очевидним, що...; немає сумнівів щодо (чого?)...

Ці факти переконують у (чому?)...

Автор переконливо доводить, що...

Результати дослідження підтверджують справедливість (чого?)...

Можна з упевненістю (певністю) сказати, що...

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що..

5. Лексико-граматичні засоби критики (незгоди, спростування)

– Доцільно (доречно) викрити (зазначити) недоліки ... – Не можна не заперечити...

– Не можна погодитися. – Навряд чи можна погодитись. – Автор, на наш погляд, помиляється стосовно...

– Є підстави дорікати в неточності, неуважності. – Є серйозні розбіжності в поглядах на...

– Можна спростувати наведену думку. – Автором ігноруються факти ...

– Автор припускається явних неточностей... Автор дотримується нетрадиційного погляду на...

– Автор припускається, на наш погляд, помилкових тверджень...

– Автором не висвітлено проблему (чого?)... – Авторська позиція суперечить (чому?)...

– Автором необґрунтовано стверджується, що... – Автором поставлено нерозв'язуване завдання...

– Висновки не підтверджуються фактами... – Не зрозуміло, що автор має на увазі, стверджуючи (що?)...

– Є дискусійним питання (про що?)... – Сумнів викликають наведені статистичні дані: ...

– Низка сумнівів та зауважень виникає під час ...

6. Лексико-граматичні засоби припущення

– Припустімо, що... – Допустімо, що... – Можна висловити припущення...

– Є підстави висунути гіпотезу... – Маємо припустити, що...

– Доречно проаналізувати ситуацію, припустивши, що...

7. Висновки, рекомендації, пропозиції оформимо такими мовними

формулами:

Отже, проведене дослідження (аналіз) підтверджує, що...

... є всі підстави зробити такий висновок:...

Відтак, можна стверджувати, що...

Сформулюємо основні висновки та рекомендації...

Описана методика проведення експерименту являє ...

Підсумовуючи вище сказане, відзначимо, що...

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки ...

Питання для самоконтролю.

1. Які вимоги до презентації результатів наукового дослідження?
2. Прокоментуйте тезу: «Правильність розуміння висловленої позиції на вісімдесят відсотків залежить від її мовно-змістового оформлення».
3. Складіть логіку презентації результатів курсової роботи.
4. Запропонуйте 5 мовних формул та обґрунтуйте їх місце у структурі курсової.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Аніловська Г. Я. Університетська освіта : [навч. посіб. для вузів] / Г. Я. Аніловська, Н. С. Марушко, Л. М. Томаневич. – Львів. держ. ун-т внутрішніх справ. – Львів : Магнолія, 2010. – 375 с.
2. Введение в специальность ; под ред. Л. И. Рувинского. – М. : Просвещ., 1988. – 208 с.
3. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / Гончаренко С. У. – К. : АПН України, 1995. – 45 с.
Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 2006. – 376 с.
4. Закон «Про вищу освіту»: станом на 20.06.2016 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).
Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).
6. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічних досліджень / Максименко С. Д. – К. : Рад. школа, 1990. – 239 с.
7. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук : [підручник]. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
8. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. – Бюлетень ВАК. – № 5. – 2009.
9. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії / Фіцула М. М. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2003. – 136 с.
10. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – К. : Знання-Прес, 2012. – 181 с.

Додаткова:

1. Белуха М. Т. Основи наукових досліджень / Белуха М. Т. – К. : Вища школа, 1997. – 271 с.
2. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Болюбаш Я. Я. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин] ; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності / Гура О. І. – К., 2005. – 224 с.
5. Мостова І. Першокурснику: поради психолога / Мостова І. – К. : Тандем, 2000. – 76 с.

Методичне забезпечення

1. Хоцкіна С. М. Конспект лекцій із дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» напряму підготовки 6.010104 «Професійна освіта» (за профілем) денної та заочної форм навчання. – Кривий Ріг, 2018. (електронний ресурс).

2. Хоцкіна С. М. Методичні вказівки до практичних занять із дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» для студентів першого курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 «Освіта». – Кривий Ріг, 2018. – 32 с. (електронний ресурс).

3. Хоцкіна С. М. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» для студентів першого курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 «Освіта». – Кривий Ріг, 2018. – 31 с. (електронний ресурс).

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклади оформлення бібліографічного опису списку використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон «Про вищу освіту»: станом на 20.06.2016 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).
3. Изард К. Е. Эмоции человека / Изард К. Е. – М. : Просвещение, 1980. – 295 с.
4. Козаков В. А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема / В. А. Козаков. – К. : НОК ВО, 1990. – 47 с.
5. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : te.zavantag.com/docs/1225/index-13230.html
6. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : te.zavantag.com/docs/1225/index-13230.html
7. Лапчик М. П. Теория и методика обучения информатике : [учебник] / М. П. Лапчик, И. Г. Семакин, Е. К. Хеннер ; под ред. М. П. Лапчика. – М. : Академия, 2008. – 592 с.
8. Мильман В. Э. Мотивация и эмоциональность: их измерение и взаимодействие у учащихся / В. Э. Мильман. – М. : Просвещение, 1987. – 154 с.
9. Освітні технології : [навч.-метод. посіб.] / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
10. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
11. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : [монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. І. Кульчицька та ін.] ; за ред. С. О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
12. Перспективні освітні технології : наук-метод. посіб. ; за ред. Г. С. Сазоненко. – К. : Гопак, 2000. – 560 с.
13. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / Пехота О. М. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
14. Підготовка майбутнього викладача до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / [О. М. Пехота, В. Д. Будаєв, А. М. Огарєва та ін.] , за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – К. : Вид-во АСК., 2003. – 240 с.

15. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / Рубинштейн С. Л. – СПб. : Питер, 2010. – 713 с.
16. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Сисоєва Світлана Олександрівна ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1997. – 428 с.
17. Сисоєва С. О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти / С. О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи. – К., 2000. – С. 319–363.
18. Хоцкіна С. М. Особистісно зорієнтоване навчання в контексті розвитку активної мисленнєво-пізнавальної діяльності суб'єктів професійного навчання / Хоцкіна С. М. // Інновації в освіті: філософія, психологія, педагогіка : міжнародна наук.-практ. конф., 3 грудня 2014 р., м. Суми. – Ч. I. – С. 196–199.
19. Chomsky N. Aspects of the theory of syntax / N. Chomsky. – Cambridge : M. A. : M.I.T. Press, 1995. – 197 p.
20. Efficiency but not necessarily motivation: Student attitudes to using mobile devices in their learning [Electronic resource]. – 21 November 2013. – Mode of access : <http://ictelt.blogspot.com/2013/11/efficiency-but-not-necessarily.html>.
21. Natalya Rashevskaya. Technological conditions of mobile learning at high school [Electronic resource] / Natalya Rashevskaya, Viktoriia Tkachuk // Metallurgical and Mining Industry. – 2015. – № 3. – P. 161-164. – Access mode : http://www.metaljournal.com.ua/assets/Journal/english-edition/MMI_2015_3/021%20Rashevskaya.pdf.
22. On Approval of the list of the subject areas and specialties through which the training of the applicants of a higher educational establishment is carried out: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 29 April 2015. – № 266 [Electronic source] // Legislation of Ukraine. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п> [in Ukrainian]
23. The National Classifier of Ukraine : Occupational classifier SC 003:2010. – К. : «Socioinform» publishers, 2010. – 746 p. [in Ukrainian].

Додаток Б

ДОПОВІДЬ

Слайд 1.

Доброго дня, вельмишановні члени комісії, шановні присутні! Вашій увазі пропонується курсова робота студентки ППП на тему: «Методика використання нетрадиційних форм організації навчання майбутніх операторів комп'ютерного набору».

Слайд 2. Курсова робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Слайд 3. *Об'єкт дослідження:* використання нетрадиційних форм організації навчання у закладах професійно-технічної освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови використання нетрадиційних форм організації навчання у процесі вивчення інформатики майбутніми операторами комп'ютерного набору ЗПТО.

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати педагогічні умови методики використання нетрадиційних форм організації навчання майбутніми операторами комп'ютерного набору у процесі вивчення інформатики у закладах професійно-технічної освіти.

Слайд 4. Враховуючи об'єкт, предмет та мету дослідження, нами сформульована *гіпотеза*, яка полягала у тому, що використання нетрадиційних форм організації навчання майбутніх операторів комп'ютерного набору у процесі вивчення інформатики у закладах професійно-технічної освіти буде здійснюватися більш успішно та сприятиме розвитку пізнавальної активності, мотивації та творчості за таких педагогічних умов:

1. Урахування індивідуальних особливостей учнів.

2. Поєднання традиційних і нетрадиційних форм організації навчальної взаємодії у процесі вивчення інформатики.

3. Розвитку методичної компетентності педагога професійного навчання.

Слайд 5.

Для досягнення мети дослідження передбачено реалізацію завдань (за завданнями Вступу), поданих на слайді. Задля економії часу дозвольте їх не озвучувати.

Слайд 6. У 1 Розділі ми розглянули теоретичні основи використання нетрадиційних форм організації навчання.

Слайд 7. Основною формою організації навчально-виробничого процесу закладів професійно-технічної освіти є урок.

Слайд 8.

Проте, у 80-х рр. ХХ ст., інтерес учнів до навчально-виробничого процесу закладів професійно-технічної освіти знизився та почали виникати нетрадиційні форми організації навчання.

Слайд 9.

Слід зазначити, що однозначного визначення даного поняття у педагогічній літературі немає. За основу нашого дослідження беремо таке визначення нетрадиційних форм організації навчання: імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру.

Так, наприклад, Л. Лухтай нестандартним називає урок, який виходить за межу визначених у дидактиці вимог до цієї форми навчання. У свою чергу А. Бородай підкреслює, що нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. О. Антипова, В. Паламарчук, Д. Румянцева, вважають, що зміст нестандартного уроку полягає у такому структуруванні змісту і форм, яке викликало б інтерес учнів і сприяло їхньому оптимальному розвитку і вихованню. (не озвучую!)

Слайд 10. Варто підкреслити, що нема загальноприйнятої класифікації нетрадиційних форм організації навчально-пізнавальної діяльності. Приклад однієї із запропонованих

класифікації Ви можете побачити на слайді.

С. Кульневич та Т. Лакоценина пропонують таку класифікацію НФОН:

- 1) урок зі зміненим способом організації (лекції, захист ідей, урок взаємоконтролю)
- 2) урок, пов'язаний з фантазією (урок-казка, театралізований урок)
- 3) урок, що імітує вид діяльності (урок-екскурсія, урок-експедиція)
- 4) урок з ігровою змагальною основою (вікторина, КВК)
- 5) урок з трансформацією стандартних способів організації (семінар, залік, урок-моделювання)
- 6) урок з оригінальною організацією (урок-взаємонавчання)
- 7) уроки-аналогії певних дій (урок-суд, урок-аукціон)
- 8) уроки-аналогії з відомими формами й методами діяльності (урок-диспут, урок-дослідження).

Слайд 11. Визначено та обґрунтовано педагогічні умови ефективного використання нетрадиційних форм організації навчання, а саме:

1) врахування індивідуальних особливостей учнів, психологічного клімату в групі (стисла характеристика: викладач повинен пам'ятати, що кожен учень є неповторною особистістю зі своїми здібностями і можливостями, враховувати знання, уміння і навички учнів, а також здатність учнів працювати в колективі);

2) поєднання традиційних і нетрадиційних форм організації навчання (стисла характеристика: зважаючи на те, що традиційні уроки бувають нудними як для учнів, так і для викладачів, унаслідок чого знижується ефективність уроку, а нетрадиційні уроки не завжди характеризуються серйозною, вдумливою пізнавальною працею учнів доцільним буде поєднання традиційних та нетрадиційних форм організації навчання);

3) сформована методична компетентність педагога професійного навчання (стисла характеристика: теоретична та практична готовність педагога професійного навчання до проведення занять із використанням нетрадиційних форм організації навчання).

Слайд 12. У Розділі 2 ми провели емпіричне дослідження. Зважаючи на те, що НФОН сприяють розвитку пізнавальної активності, мотивації, творчих здібностей та креативності ми вважали за потрібне провести емпіричне дослідження з метою виявлення зазначених характеристик. Використані методики можна побачити на слайді!

Слайд 13. Спостереження за пізнавальною активністю учнів у навчальній діяльності проводилося на основі робіт Є. Коротаєвої, А. Маркової, Г. Щукіної, які виділяють внутрішні та зовнішні показники її виявлення.

Не звучую! До зовнішніх показників відносять:

1. Активність
2. Діалог з викладачем
3. Діалог з учнями
4. Виконання домашнього завдання
5. Читання додаткової літератури
6. Позакласна робота
7. Продуктивність
8. Самостійна робота
9. Успішність
10. Очікування завершення уроку

До внутрішніх показників відносять:

1. Емоційний стан
2. Відкритість
3. Швидкість входження у навчальну ситуацію
4. Мотивація
5. Увага

Щоб визначити рівень пізнавальної активності необхідно виміряти зовнішні та внутрішні показники за п'ятибальною шкалою на уроці з інформатики. Після чого підрахувати

кількість балів, визначити рівень пізнавальної активності кожного учня та проаналізувати результати. Проаналізувавши результати спостереження за пізнавальною активністю учнів, ми виявили, що достатній рівень продемонстрували 4 учні (29%). На нашу думку, це вказує на те, що учень позитивно ставиться до навчальної діяльності, у разі виникнення проблемних ситуацій не відмовляється від виконання завдання, шукає шляхи її вирішення, прагне оволодіти не тільки навчальним матеріалом, але й додатковою літературою. 7 учнів (50 %) продемонстрували середній рівень. Це пояснюється тим, що учень прагне зрозуміти, запам'ятати і відтворити навчальний матеріал, опанувати репродуктивним способом його застосування. Цей рівень відрізняється нестійкістю волевих зусиль учня, відсутністю інтересу до поглиблення знань. 3 учні (21 %) продемонстрували низький рівень розвиненості пізнавальної активності. Цей показник означає, що учень пасивний, слабо реагує на вимоги викладача, не виявляє інтересу до навчально-виробничого процесу ЗПТО.

Слайд 14. З метою визначення рівня мотивації учнів до навчальної діяльності ми провели діагностувальну методику «Мотивація до навчання» на визначення рівня мотивації учнів до навчання (за О. Ануфрієвим, С. Костроміною).

Стисла характеристика поданої діаграми. За даною методикою 3 учні (21 %) продемонстрували достатній рівень розвиненості мотивації, що свідчить про високу навчальну активність учня, бажання брати участь у навчальному процесі ЗПТО.

6 учнів (43 %) продемонструвало середній рівень розвиненості мотивації. Це пояснюється тим, що учень позитивно ставиться до професійно-технічного навчального закладу, який приваблює позанавчальними заходами. 5 учнів (36 %) продемонстрували низький рівень. На нашу думку, це вказує на те, що учень негативно ставиться до ЗПТО, не бажає отримувати нових знань, умінь та навичок.

Слайд 15. Задля більш точного визначення рівня мотивації учнів, ми провели ще одну діагностичну методику «Рівень мотивації» (модифікація опитувальника А. Реана).

Проаналізувавши результати дослідження за методикою «Рівень мотивації учнів». Стисла характеристика поданої діаграми. Ми виявили, що достатній рівень продемонстрували 4 учні (28 %). Це свідчить про те, що в учня яскраво виражена мотивація на успіх, прагнення до досягнень у діяльності й у спілкуванні, цілеспрямованість. 5 учнів (36 %) продемонстрували середній рівень розвиненості мотивації учнів. На нашу думку, це вказує на те, що мотиваційний компонент яскраво не виражений, учень вважає для себе більш важливим уникнути якої-небудь неприємності, помилки, неуспіху, ніж спробувати досягти якого-небудь результату в діяльності. 5 учнів (36 %) продемонстрували низький рівень. Цей показник означає, що в учня відсутня мотивація до навчання.

Слайд 16. Зважаючи на те, що деякі типи нетрадиційних форм організації навчання (урок-казка, урок-спектакль) сприяють розвитку творчих здібностей та креативності учнів, ми вважали за потрібне продіагностувати рівень розвитку творчого потенціалу та креативності майбутніх операторів комп'ютерного набору.

З метою визначення творчого потенціалу майбутнього оператора комп'ютерного набору ми провели методику А. Лука «Творчий потенціал особистості».

Стисла характеристика поданої діаграми. За даною методикою 6 учнів (43 %) продемонстрували достатній рівень. На нашу думку, це вказує на те, що в учня закладений значний творчий потенціал, який представляє йому багатий вибір творчих можливостей. 5 учнів (36 %) продемонстрували середній рівень розвиненості творчого потенціалу. Це свідчить про те, що учень має ті якості, які дозволяють йому творити, але у нього є і проблеми, які гальмують процес творчості. 3 учні (21 %) продемонстрували низький рівень. Цей показник означає, що творчий потенціал в учня, на жаль невеликий.

Слайд 17. З метою більш точного визначення творчого потенціалу учнів, провели «Опитувальник креативності» Дж. Джонсона. «Опитувальник креативності» Дж. Джонсона фокусує увагу на тих елементах, які пов'язані з творчим самовираженням.

Для оцінки креативності за опитувальником ми спостерігали за соціальними взаємодіями учнів у навколишньому середовищі (у групі). Потім за результатами спостереження оцінили виявлення креативності учня за 8 пунктам списку характеристик креативності, використовуючи

5-ти бальну шкалу для оцінки кожного твердження. Стисла характеристика поданої діаграми.

Проаналізувавши результати дослідження за методикою «Опитувальник креативності», ми виявили, що достатній рівень продемонстрували 2 учні (14 %). Це свідчить про те, що в учень здатний до продуктивних принципово нових ідей. 8 учнів (57 %) продемонстрували середній рівень розвиненості креативності. На нашу думку, це вказує на те, що учню властиві деякі ознаки креативності. 4 учні (29 %) продемонстрували низький рівень. Цей показник зазначає, що в учня відсутні креативність.

Слайд 18. Оцінювання рівнів пізнавальної активності, мотивації до навчання, творчості та креативності при використанні нетрадиційних форм організації навчання у процесі професійної підготовки майбутніх операторів комп'ютерного набору дозволяє компіювати отримані результати.

За обчисленням середнього значення розвиненості пізнавальної активності, мотивації до навчання, творчості та креативності майбутніх операторів комп'ютерного набору визначено, що значний відсоток учнів характеризуються середнім рівнем розвиненості досліджуваного явища – 44 %, низький рівень визначають 28,6 % учнів, достатній – 27 %.

Таким чином, на основі результатів дослідження можемо констатувати, що процес формування пізнавальної активності, мотивації до навчання, творчості та креативності майбутніх операторів комп'ютерного набору потребує удосконалення, що й актуалізує значення використання нетрадиційних форм організації навчання у процесі їхньої професійної підготовки, упровадження педагогічних умов й методичних рекомендацій щодо використання нетрадиційних форм організації навчання майбутніх операторів комп'ютерного набору у ЗПТО.

Слайд 19–20 Нами розроблено методичні рекомендації щодо використання нетрадиційних форм організації навчання учнів ЗПТО у процесі вивчення інформатики, які Ви можете побачити на сайді. З метою економії часу дозволяйте їх не озвучувати.

- 1) поєднання традиційних та нетрадиційних форм організації навчання;
- 2) ретельна підготовка до нетрадиційного уроку;
- 3) прогнозування результатів проведення нетрадиційного уроку задля порівняння реального та прогнозованого результату уроку;
- 4) протягом уроку встановлювати з учнями «суб'єкт-суб'єктні» взаємин та залучати кожного учня до роботи;
- 5) проведення детального аналізу уроку;
- 6) підвищення пізнавальної активності та мотивації майбутніх операторів комп'ютерного набору.

Слайд 21 Отже, гіпотезу наукового дослідження, що полягала у ... підтверджено. Завдання виконано.

Слайд 22 Дякуємо за увагу!

Навчальне видання

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» для студентів першого курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 «Освіта»

Укладач: Хоцкіна С. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки.

Реєстраційний номер № _____

Підписано до друку _____ 2018 р.

Формат А 5

Обсяг 32 стор.

Тираж 20 примірн.

Видавничий центр ДВНЗ «КНУ»,
вул. В. Матусевича, 11,
м. Кривий Ріг